МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ПРОГРАМА ЗА РЕФОРМИРАНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА

ЗА ПАРАЛЕЛКИТЕ СО АЛБАНСКИ И ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК
ЗА I ГОДИНА

Скопје, 2001 година

I. ОПШТИ ПОДАТОЦИ ЗА ПРЕДМЕТОТ

Предметот *македонски јазик и македонска литература* за паралеките со албански и турски наставен јазик е општо-образовен предмет со широки и разгранети функционални, образовни и воспитни цели.

Целта на наставниот предмет е ученикот да се оспособи за коректно, свесно и правилно усно и писмено изразување на македонски јазик, за изразување на сознанијата за себе и опкружувањето, за доживување и критичко размислување за себе и другите; за разбирање и примена на стекнатите знаења од мајчиниот јазик, да сфати дека македонскиот јазик е државен јазик во Р. Македонија и дека спаѓа во групата на развиените современи јазици.

Предметот *македонски јазик и македонска литература* во наставниот план за гимназиското образование е сместен во групата на задолжителни предмети со годишен фонд од 72 часа, односно 2 часа неделен фонд.

Околу 45-48 часа се наменети за проучување на содржините од подрачјето ***Јазик***, а останатите за проучување на подрачјето ***Македонска литература***.

Содржините од подрачјата Македонски јазик и Македонска литература се обработуваат одделно, но водејќи притоа сметка за остварување на внатрешната корелација. Оваа корелација е потребна од причини што и двете подрачја треба кај ученикот да ги развијат способностите за читање, пишување и говорење.

II. ЦЕЛ

Целта на наставата по предметот македонски јазик и македонска литература за паралелките со албански и турски наставен е да го оспособи ученикот да комуницира на стандарден македонски јазик во функција на неговото општо, стручно и понатамошно образование на македонски јазик.

III. ОПШТИ ЦЕЛИ

Покрај општата цел на наставниот предмет, ученикот треба:

– да може да општи (комуницира) на македонски стандарден јазик во конкретна ситуација;
– да знае за улогата и положбата на македонскиот јазик во минатото и сегашноста;
– да ги осознае основните јазични поими, да ги препознава во текстови и да ги применува при интерпретација на нови текстови;
– да развие способности за разбирање на усни пораки и да го развива усното изразување;
– да развие способности за разбирање на писмените пораки и да развива способност за самостојно писмено изразување;
– да знае за историските, културните и литературните достигања на македонскиот народ;
– да може да следи филмски и сценски остварувања и да прима најразлични информации за тековните настани во светот на македонски јазик.

IV. ПОДРАЧЈЕ: МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ЦЕЛИ:

Покрај општите цели, предметот македонски јазик и македонска литература во I година ги реализира и следните цели:

– систематско запознавање со македонскиот стандарден (литературен) јазик, неговата структура, изразните можности и правилната употреба;

– развивање на способности и навики за точно, јасно и концизно изразување (усно и писмено);

– практично совладување на усното и писменото изразување (раскажување, прераскажување, опишување и известување).

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ И СТАНДАРДИ НА ЗНАЕЊА

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ	СТАНДАРДИ НА ЗНАЕЊА
Развивање на способност за разбирање на **усни пораки.**	Разбирање на знаците на усните пораки и дистинкција помеѓу важните и неважните пораки.
Развивање на способност за **усно изразување.**	Градење на усна порака на одредена тема. Усно прераскажување на прочитан текст. Опис на главните карактеристики на ликовите од даден текст.
Развивање на способност за разбирање на **писмена порака**.	Разбирање на значењето на зборот во контекст. Препознавање на експресивната вредност на зборовите.
Развивање на способност за самостојно **писмено изразување**.	Градење на писмена порака на одредена тема. Писмено прераскажување на прочитан текст. Опис на главните карактеристики на ликовите од даден текст.

ДВЕ ПИСМЕНИ РАБОТИ ВО ТЕКОТ НА УЧЕБНАТА ГОДИНА (1+1; 6 часа)

ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК			
Област	*Содржина*	*Цели*	*Дидактички насоки*
Историја на македонскиот јазик	Македонскиот јазик меѓу (јужно) словенските и балканските јазици	***Ученикот:*** - да го сфати местото на македонскиот јазик во групата на (јужно) словенските и балканските јазици.	Избор на текстови од повеќе современи (јужно) словенски и балкански јазици и слушање на звучни записи.
Фонетика и фонологија	Глас и фонема Поделба на гласовите Самогласки Самогласното (слоготворно) **р** Согласки Класификација на согласките Гласовни промени	- да прави разлика меѓу глас и фонема и глас и буква; - да ја знае поделбата на гласовите и да ги знае различните функции на гласовите; - да ја знае разликата во образувањето на самогласките; - да ја знае службата на самогласното **р**; - да ја знае поделбата на согласките според артикулациските и акустичките карактеристики на гласовите. - да ги воочува ситуациите во кои се случуваат гласовните промени (едначење по звучност, обезвучување и редување на гласовите).	Вежби на примери од зборови што се разликуваат само со една фонема. Вежби за поделба на зборовите на слогови. Вежби во различни случаи каде **р** може да биде слоготворно. Се одбираат адекватни јазични ситуации (усни и писмени) и се организираат усни и писмени вежби. Читање на одредени текстови со посебен акцент на изговорот на одредени согласки. Звучни записи на различни типови текст со дискусија за сторените грешки.

Област	*Содржина*	*Цели*	*Дидактички насоки*
Правопис	Фонолошки принцип на македонскиот правопис Остапки од фонолошкиот принцип Согласни групи	Знае дека македонскиот правопис е заснован врз фонетска основа (фонолошки принцип). Може правилно да ги употребува одредени согласни групи (шт,жд, пч,пц,чк и др.)	Вежби во пишување или поправка на определени текстови кои содржат намерно направени грешки.
Правоговор	Изговор на самогласките Изговор на самогласното (слоготворното) **р** Изговор и правопис на согласките	Прави разлика помеѓу акустичките и физиолошките елементи на гласовите.	Вежби во слушање на правилен изговор на согласките и самогласките и на определни согласнички групи; -читање или слободно изложување на определени содржини.
Акцент	Акцентот во македонскиот стандарден јазик Отстапување од третосложното акцентирање	Прави разлика помеѓу **зборовен и реченичен акцент;** -знае дека акцентот во македонскиот стандарден јазик, по своите фонетски особености е **динамичен**, а по однос на местото тој е **определен**. Ги знае најчестите отстапувања од третосложното акцентирање (кај глаголските прилози, прилозите за време).	Вежби: со зголемување на бројот на слоговите кај зборот на ученикот му се овозможува да дојде до сопствени сознанија за местото и карактерот на акцентот во македонскиот стандарден јазик.

Област	*Содржина*	*Цели*	*Дидактички насоки*
	Акцентот во туѓите зборови Акцентски целости	Да развие свест за местото и карак-терот на акцентот во туѓите зборови. Да се запознава со видовите акцентски целости и нивната важност во рамките на говорената форма на јазикот.	Вежби во читање и говорење на зборови од туѓо потекло. Вежби во читање или говорење на определени видови акцентски целости.
Стилистика	Основно и преносно значење на зборовите Еднозначни и повеќезначни зборови Синоними, антоними, хомоними, пароними	Да знае за функцијата на зборовите во изразувањето.	Вежби за користење разни видови зборови при изразувањето.

V. ПОДРАЧЈЕ: МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА

ЦЕЛИ

Покрај општите цели, предметот македонски јазик и македонска литература во I година ги реализира и следните цели:
- систематско и функционално запознавање со теоријата на литературата (во корелација со мајчиниот јазик) и историјата на македонската и светската литература;
– развивање на способност за критичко и творечко читање на литературни дела;
– развивање на културните и социјалните вредности - етички, естетски.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ И СТАНДАРДИ НА ЗНАЕЊА

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ	СТАНДАРДИ НА ЗНАЕЊА
Разликува уметнички од неуметнички текст.	Ги знае фактите кои го разделуваат уметничкиот од неуметничкиот текст.
Може да ги препознае литературно-теориските поими во текст.	Ги знае дефинициите на литературно-теориските поими.
Може да ги забележи карактеристичните белези на литературните периоди.	Ги знае спецификите на литературните периоди во хронолошка последователност.

МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА			
Област	***Содржина***	***Цели***	***Дидактички насоки***
Литература	Фолклорот и митот како извори за литературата	Ученикот знае што се фолклор и мит и ја разбира нивната улога во историјата на литературата.	Текстови за илустрација: Се споредуваат авторски текстови и анонимни текстови; митови кои подоцна ќе ги сретнат во основата на светската литература. (Прометеј, Едип...)
	Македонска народна литература. Лирика и епика	Преку белезите на македонската народна литература ученикот ги проверува предзнаењата за сопствениот национален фолклор и ги пронаоѓа сличностите.	Текстови: лирски љубовни песни и реалистични и волшебни приказни (Миладиновци, Цепенков), со компаративен пристап во однос на националниот фолклор на учениците.
	Споредба на светите книги Библијата и Куранот	Ученикот има основни знаења за светите книги како литературни текстови. Умее да ги пронајде сличностите на Библијата како извор за европската култура со Куранот, светата книга на муслиманите.	Текстови од Билијата и од Куранот – деловите за создавањето на светот и човекот, мудри совети за однесувањето на вистинскиот верник.
	Средновековна литература	Ученикот знае основни податоци за западноевропската средновековна литература. (Периодизација, дела – средновековни анонимни херојски епови, трубадурска поезија, црковни жанрови)	Извадоци од херојски епови („Калевала“, „Сид“, „Песна за Роланд“ или др.), трубадурска поезија.

Област	*Содржина*	*Цели*	*Дидактички насоки*
	Кирил и Методиј „Панонски легенди“	Ученикот знае основни податоци за старословенската писменост и за основоположниците на словенската култура.	Извадоци од „Панонските легенди“ за илустрација на белезите на словенската писменост и за согледување на религискиот аспект на литературата.
	Учениците на браќата Кирил и Методиј	Ученикот знае основни податоци на учениците на браќата (Климент Охридски Наум Охридски) Кирил и Методиј и за нивната улога во културата на Словените.	Извадоци од „Пофалата...“ на Климент Охридски за илустрација на односот на Климент како ученик кон учителот.
	Црноризец Храбар „За буквите“	Ученикот знае основни податоци за Храбар како прв полемичар во словенската литература	Извадок од текстот „За буквите“. Вежби со симулација на полемика околу определен, зададен проблем.
	Средновековни жанрови	Ученикот ги знае основните белези на средновековните жанрови	Текстови за илустрација на хагиографија, апокриф, пофала, луцидар, зоолог...
	Охридската школа и други средновековни препишувачки центри	Ученикот знае основни податоци за средновековните препишувачки центри на теренот на Македонија	Преглед на препишувачките школи и нивните основни текстови важни за историјата на македонската писменост.

VI. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

1. Вреднување на знаењата од подрачјето ЈАЗИК

Проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците е задолжителен дел од наставниот процес.

а) минимум стандард на знаење

Ученикот препознава и употребува поими и јазични изрази во логичен текст.

б) висок стандард на знаења

Ученикот е способен за самостоен говорен настап, самостојно писмено се изразува на дадена тема, анализира и синтетизира.

2. Вреднување на знаењата од подрачјето МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА

а) минимум стандард на знаење

Ученикот репродуцира факти од областа на теоријата и историјата на литературата.

б) висок стандард на знаења

Ученикот е способен наученото за литературата да го примени врз самостоен опис на белезите на определен литературен текст.

При оценувањата на знаењата и постигањата на учениците, се применуваат применуваат современи методи и инструменти. Тестовите, писмените и усните вежби ќе бидат само дел од инструментите за оценување.